

جامعه‌شناسی حقوق

تألیف : هانری لوی برون

ترجمه : دکتر ابوالفضل قاضی

چاپ دانشگاه تهران ۱۳۵۳

از چندسال پیش جامعه‌شناسی حقوقی که در جهان امروز ارزشی بسزا دارد مورد توجه حقوقدانان ایران واقع شده و دربرنامه دانشکده حقوق دانشگاه تهران، درسی زیر همین عنوان منظور گردیده است. لیکن متأسفانه ادبیات حقوقی ما در این زمینه فقیر است و هر کوششی که از جانب استادان حقوق برای پر کردن این خلاء بکار رود بسیار بیجا و شایسته تقدیر خواهد بود؛ بویژه چون ما هنوز در این رشته تازه کاریم، ترجمه کتابهای ارزنده خارجی برای راه‌گشایی، به نظر ما سودمندتر از تألیف است.

کتاب جامعه‌شناسی حقوق اثر هانری لوی برون استاد دانشکده حقوق پاریس ترجمه دکتر ابوالفضل قاضی دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه تهران از کتب با ارزشی است که بتازگی بوسیله دانشگاه تهران چاپ و انتشار یافته است. کتاب با وجود حجم کوچکش دارای اهمیتی بسزا است. مؤلف با یک دید علمی مسائل کلی جامعه‌شناسی حقوق را به گونه‌ای فشرده مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. بویژه از این جهت که مؤلفش در درجه نخست حقوقدان بوده و باطرز فکر حقوقی مسائل جامعه‌شناسی را بررسی کرده است برای حقوقدانان سودمند و قابل توجه است.

مترجم دانشمند با اعتقاد به اینکه مطالعات حقوقی باید همراه با پژوهشهای جامعه‌شناسی باشد تا از این راه حقوق با واقعیت‌های زندگی و شرایط جدید جامعه هماهنگ گردد و از خلق عجولانه قوانین پش‌گیری شود و با اذعان به اینکه برای رسیدن به این هدف باید

کارهائی سترگتر در زمینه جامعه‌شناسی حقوق انجام گیرد ، اقدام به ترجمه این کتاب ارزنده بانثری شیوا و روان و محکم کرده است .

برای اینکه اهمیت کتاب و شیوه تفکر مترجم راجع به حقوق و جامعه‌شناسی و هدف او از ترجمه کتاب جامعه‌شناسی حقوقی روشن شود بجاست بخشی از مقدمه‌ای را که خود بر آن نگاشته است در اینجا بیاوریم :

«اما چند نکته در باب ترجمه این کتاب کوچک: بیشتر از هر چیز ، عاملی که مرا واداشت تا این کتاب را از زبان فرانسه به فارسی برگردانم ، اهمیتی است که روز بروز جامعه‌شناسی حقوق ، موازی با تحول علم‌پویای جامعه‌شناسی بخود میگیرد . چرا که گرایش کلی بر این است که کلیه پدیده‌های اجتماعی که روابط حقوقی هم از دایره شمول آن بیرون نیست ، از زاویه دید علم الاجتماعی مورد مطالعه قرار گیرند . اینکار از اوائل قرن نوزدهم با هانری دوسن سیمون Henri de Saint Simon و گوست کنت Auguste Conte پدران جامعه‌شناسی آغاز شد . ولی جهش علم جامعه‌شناسی حقوق با انتشار کتاب معروف امیل دور کهایم Emil Durkheim جامعه‌شناس بزرگ فرانسوی بنام : تقسیم کار اجتماعی در سال ۱۸۹۳ و سپس با اثر معروف دیگر همین نویسنده تحت عنوان قواعد روش جامعه‌شناسی در سال ۱۸۹۵ آغاز شد . از آن لحظات تا کنون ، موج پژوهش‌های جامعه‌شناسی برای قرارداد حقوق در سلک سایه واقعیت‌های اجتماعی از حرکت باز نایستاد و مکتب جامعه‌شناسی حقوق بر آن شد تا قاعده حقوقی را نیز همانند سایر پدیده‌های اجتماعی چون واقعیت طبیعی یعنی همانند «اشیاء» مورد مطالعه قرار دهد . از نظر گاه جامعه‌شناسی ، حقوق در رده دین ، اخلاق ، زبان ، هنر و اندیشه معلول فشار اجتماعی و پاسخگوی ضرورت‌هایی است که جامعه در برشی از زمان از خود بر وزاده است . ژرژ سل Georges Scelle حقوق را مجموعه‌ای از «هنجارهای اجتماعی» یا بزبان دیگر «قواعد زندگی کردن انسان در جامعه» میدانند که با سایر نظامات و قواعد زندگی اجتماعی از قبیل قواعد اخلاقی مذهبی و آداب و رسوم تفاوت دارد (۱) . ملاحظه میشود که چگونه حتی حقوق‌دان مشهوری نظیر سل نیز معتقد است که حقوق را باید در واقعیات زندگی اجتماعی جست ...»

کتاب دارای دو بخش است : در بخش اول تعریف حقوق ، منابع حقوق (ع-رف قانون ، رویه قضائی ، دکترین) و عوامل تحول حقوق از دیدگاه جامعه‌شناسی بررسی شده و

دریغش دوم علم حقوق یا حقوق‌شناسی (سرچشمه‌های علم حقوق، روش و مسائل امروز و فردا) مورد مطالعه علمی قرار گرفته است.

«وانگهی، نگریستن حقوق، از زاویه دید جامعه‌شناسی، بسیاری از استنباط‌های ما را دگرگون می‌کنند. موضوع جرم و مجازات، مساله قراردادها، استفاده از رویه قضائی بعنوان منبع حقوق، برخورداری از تفاسیر قضائی و قانونی، بهره‌برداری از اعتبار قضیه محکوم بها با اعتبار قاعده پیشین و صدها مورد دیگر دارای معانی، هدف و نتایج متفاوتی خواهند بود. جمود و خمود و سکون و ثباتی که هم‌لازمه طبع محافظه کار رشته حقوق است و هم‌مایه عقب‌ماندگی آن می‌تواند با چاشنی جامعه‌شناسی تحرکی دیگر و گرمائی بیشتر بخود بگیرد.

«لذا در اینجا ذکر این نکته بیفایده نیست که با توجه به پویائی جامعه ایران و ایجاد دگرگونی‌های عینی در این چند سال اخیر و عدم سازگاری بسیاری از قوانین با شرایط جدید و همچنین برای پیش‌گیری از خلق عجولانه قوانین، نقش جامعه‌شناسی حقوقی روز بروز در کشور ما آشکارتر می‌گردد. بزبان دیگر ما به جامعه شناسان حقوقدان یا حقوقدانان جامعه شناس برای قانونگذاری یا اصلاح قوانین نیازمندیم و هرچه کوشش ما این باشد که ضمن پرورش حقوقدانان در دانشکده‌های حقوق آنان را با علوم اجتماعی آشنا کنیم، بیشتر به نتیجه خواهیم رسید.»

ما مطالعه این ترجمه جالب را که در نوع خود بی‌نظیر است به عموم حقوقدانان بویژه دستداران جامعه‌شناسی حقوقی توصیه می‌کنیم و کامیابی بیشتر مترجم را در راه ادامه خدمت به فرهنگ حقوقی کشور خواستاریم.